

vas in pokazala se nam bo v svoji pravi luči in obliki. Vsi življenjski pojavi v vasi, njena miselnost, socialne in gospodarske prilike, kultura in civilizacija, nosijo odraz tega hontenja k ustaljenim oblikam sedanjosti in preteklosti. In ravno ta neskladnost dinamik življenjskega tempa v vasi in izven nje je izvor mnogim težkim pojavom v sodobnem življenju, mnogim konfliktom in dostikrat tudi nepovezanosti med vasio in njenim učiteljem, t. j. šolo.

Toda zadali smo si nalogo, ki je izrečena že v naslovu, to je, da si ogledamo vas v njenem odnosu do šole, oziroma do učitelja kot njenega predstavnika. Kakor učinkuje vas na slučajnostnega gledalca idilično, neresnično, tako se tudi položaj njenega učitelja zdi marsikomu drugačen kakor je v resnici. Od težke življenjske borbe razvrzan človek vidi v učitelju srečnika, ki udobno preskrbljen z brezplačnim stanovanjem in kurivom, oblagodarjen s 180 prostimi dnevi v letu ter s samo poldnevni delom živi blaženo, samozadovoljno, vsega zavidanja vredno življenje, ki ga ne dosega boleštni utripi izvenšolskega sveta.

Toda oglejmo si sedaj resničnega učitelja na vasi, njegovo delo, njegovo bitje in življenje.

Četudi vzgojen na nepravilni osnovi, po življenjskih premisah, ki niso niti približno podobne resničnosti, največkrat prežet od nazorov, ki so v kričeem nasprotju s stvarnostjo in skoraj vedno izhajajo iz okolja, ki je nasprotno vaškemu, torej skratka: za življenje na vasi docela notranje nepraviljen človek — prinese vendar iz življenja vsaj drobce njegovih impulzov, razgibanosti in progresivne dinamčnosti. In baš to mu postane usodno. S temi atributi sodobnega življenja naleti na neizogiben odpor vasi, ker se pa povrh tega ne znajde v vašem okolju, postane njegovo delo nesmoteno. Brez lastnega oporišča se naslanja na druge, puste se izrabljati od vseh in vsakogar. Silnice njegove

vega dela padajo iz ekstreme v ekstrem in njih učinki se paralizirajo, ne da bi se pokazal kjerkoli pozitiven uspeh. Posledica vsega tega je pretrgana vez med vasio in šolo ter vse tegobe, težave in nesporazumljenja, ki odto izvirajo. To je torej približna slika položaja vaškega učitelja.

Kratek resume vsega iznešenega bi lahko strnil v sledečih ugotovitvah: vas in šola nista povezani s tisto živo trdnostjo, ki bi bila potrebna za vzajemno sodelovanje. Vzrok temu je deloma nesodobna in pomanjkljiva vzgoja učiteljstva, ki mu onemogoča popolno zajetje in umevanje vseh problemov, ki zadevajo ob vas, deloma pa tudi prej omenjena neskladnost dinamik življenjskega tempa na vasi in izven nje z vsemi neizogibnimi posledicami.

Nastane vprašanje, kako temu odpomoči? Stvar sama nam kaže pot! Učitelj si mora priboriti oni duhovni nastroj, ki mu bo omogočil zajeti vse vzgibe sodobnega življenja, ki klesajo novega človeka, omogočil živeti se v vse odtence vaškega življenja in to s polnim občutjem in razumevanjem. Ustaviti si mora tak instrument dela, t. j. šolo, ki bo vsebovala vse elemente, potrebne za zgradnjo sodobnega človeka. Človeka toplega socialnega čutenja, krepke skupnostne zavesti, človeka, ki ga bo vodila misel, da sta delo in iz njega izvirajoče pridobivanje le takrat etično utemeljena, kadar nudita korist vseh skupnosti in ne le posamezniku, in človeka, ki bo znal prezirati vsako izgubo osebnih dobrin, kadar bo to zahteval interes edince, kateri pripada, človeka, ki bo prežet z zavestjo, da je njegova moč le v skupnosti. In ko bo učitelj izvršil to delo, bodo ustvarjeni vsi pogoji, da bo naša vas zaživela bok ob boku z vsemi ostalimi činitelji, ki tvorijo družbo in zavzela v njej mesto, ki ji po njeni neizčrpnosti tvornici in življenjski važnosti pripada — v dobro se samo njej, ampak vsem, ki trdo delajo, da trdo živijo.

Ksaver P.

Kulturna društva in učitelj na naši vasi

(Učiteljski pokret.)

Kakor je dejstvo, da ima naša vas s svojimi malimi kmetijami, razkosane na parcele in parcelice, s svojimi kočarji, vinčarji, najemniki in podnajemniki svojevrstno gospodarsko in kulturno življenje, tako je tudi dejstvo, da ima svojevrstne — na teh razmerah sonečne — kulturne, socialne in politične težnje ter svojevrstno kulturno dogajanje in moralno vrednotenje.

Gospodarsko beden, socialno izkoriščen, fizično zgaran in izčrpan ni imel in nima naš kmet niti časa niti smisla za kako močnejšo kulturno razgibanost. Zaradi svoje male posesti, katera mu mora nuditi sredstva za preživljanje njegove družine in vse ostale datjave, je bil prisiljen, da je postal skrajno previden in rezerviran napram vsem »novotarijam« in produktom civilizacije, ki so se v toku zgodovine ponujali kot sredstvo za izboljšanje njegovih delovnih metod in njegovega načina življenja. Stoletja izigravan, opeharjen in razočaran nad raznimi obljubami in neuspešnimi akcijami, je postal še bolj vase zaprt, konservativen in skrajno individualistično usmerjen.

Vsi ti in ostali elementi, ki tvorijo psihologijo vasi in mentaliteto našega kmeta, imajo svoje objektivne pogoje in vzroke, ki so izven njegove volje in izven njegove zavesti. S tem nismo povedali nikak paradoks, ker govorimo o vasi in kmetu iz mase, ki nikakor

ne izključuje izjeme in bi na videz več ali manj nasprotovala tej trditvi. Za pravilno razumevanje kulturnega življenja naše vasi je predvsem potrebno poznavanje teh objektivnih vzrokov in pogojev razvoja. Da se približamo kmetu in začnemo na vasi kakršnokoli akcijo, ki naj računa na uspeh, je tako razumevanje in spoznanje neobhodno potrebno; predvsem je to potrebno za kulturno delo na vasi, ki se vrši v tako zvanih kulturnih društvih in organizacijah. Koliko utrošenih in neuspešnih energij bi bilo prištedenih, koliko razočaranj prihranjenih!

Slovenci se radi ponašamo s svojo visoko razvito kulturo. Kot argument prav radi kažemo visoko število društev, ki živijo po naših vaseh in skušajo po svojem ideološkem obeležju in programu vplivati na duhovno rast in opredeljenost vaškega življenja. Saj ima že skoro sleherni vas par takih društev. Če pa pogledamo ta društva pobliže, pa prvotni vtis kmalu zgubi na svoji veljavi.

Prvo kar moramo ugotoviti je, da služijo ta društva po svoji večini le zbiranju in kontingiranju mladih kmečkih fantov za razne politične stranke in stranke. Saj je značilno, da je postal način grupiranja vaške mladine po obstoječih društvih že nekako deden, ki se v posameznih družinah ponavlja iz roda v rod tudi se v času, ko ni več objektivnih pogojev za obstoj takih društev na vasi

hlačah, z desnico pa je objemal nekakšno cajno.

»Tak ste prišli, je pozdravil Miho Hopsaso. »Tule notri bo menda vse, kar boste rabili v šoli: kreda, črnilo, ključ, goba... Ampak, naj nikar ne bodo jezni gospod Hopsasa, kajti špampeta pa še nismo pripravili. Boste morali potpeti kakšen mesec. No - ja, pa saj so klopi dolge...«

In je šel. Učitelj Miha Hopsasa pa tudi. Razred je bil za silo urejen, njegova sobica je bila temna in prazna. Od stropa navzdol so visele dolge pajčevine.

»Prav je imel, ata župana, si je mislil. »Klopi so res dolge, hvala bogu. Ampak, jutri je ponedeljek in bomo kar začeli.«

Pa je poiskal v cajni dnevnik in pričel pisati, kako bo v delu za narodov blagor preživel jutrišnji dan.

Ko je v ponedeljek zjutraj vstal, je zunaj snežilo kakor da bi se berači topli s praznimi malhami.

»Hm, malo lipovega čaja bi mi ne škodilo, je zamrmral. Potlej pa se je popraskal, ker se je spomnil, da ni pri šoli vode. Da, prav na vrhu hriba je bila šola, le odkod naj se vzame voda! In je vzel Miha Hopsasa vedro in je videl, da je na dnu vedra luknjica. Čisto majcena, vendar tolikšna, da bi propuščala vodo. Oslinil je košček debelačnega kruha in ga pritisnil na luknjico. »Kaj hočem, je mrmral, »klepar je onstran devetih hribov.«

Potlej je poskočil — hopsasa! In ni minilo več kot pol ure, ko se je vrnil z vodo od studenca, nekje sredi hriba. Ampak, debelačni kruh ni nikakršen beli kruh. In je njegova krpa popustila in je moral Miha Hopsasa s prstom tiskati luknjico, da mu ni vsa voda odtekla. Komaj s polovico vedra vode se je vrnil.

»Če bo šlo tako naprej, mu je pričel strah lezti v kosti, »se še umivati ne bom smel. Komaj za kakšen lipov čaj in za močnik bo vode.«

Mnogo sreče in uspehov v letu

1937

želi vsemu članstvu

JUJ sekcija za dravsko banovino

in so le še nekaj preostanek politične tradicionalnosti in psihološke zakoreninjenosti. Umetno jih še vzdržujejo člani nekaterih družin, ki nikakor ne morejo pretrgati s tradicijo svojih prednikov. To še bolj pospešuje tisto žalostno in kvarno dejstvo, da mesto kulturnega tekmovalca in prosvetnega dvigalca vasi stopa vedno bolj v veljavo dnevnega politična borba v vaških društvih, mesto načelnosti in strpnosti osebno maščevanje in revanšna srboritost, mesto notnih akcij razdvojenost in razcepljenost. Stvarno vzgojno in izobraževalno delo vaške mladine je potisnjeno na periferijo društvenega delovanja.

Drugo, kar moramo ugotoviti glede društev na vasi, se tiče vzgojnega momenta. Le redko vzgajajo ta društva samostojne kulturne in gospodarsko-socialne delavce na vasi, predvsem ne take, ki bi bili v stanju dati iniciativo, organizirati in voditi poedine akcije vaškega občestva, katere naj bi odgovarjale interesom in zahtevam celokupne vasi. Najlepše to vidimo na primerih, ko zapusti društvo kaplan, učitelj ali občinski tajnik, da je društveno življenje obsojeno na životarjenje, če že ne na direktno smrt, ako ne dobi društvo kmalu vrednega naslednika. Ta avtoritarni vzgojni in izobraževalni sistem se kaže na vsakem koraku: v skrajnem analfabetizmu in nepoučenosti kmečke mladine, o njenem položaju in nalogah v vaškem občestvu in v družbi, o skupnih potrebah in skupnih akcijah vaškega življenja itd., še posebno drastično se kaže v seksualni bedi in nepoučenosti o spolnem življenju, ki se tako kvarno in nemoralno odigrava. Kdor je kdaj prislunil duševnim utripom kmečke mladine, je začutil ves kompleks problemov in vprašanj, ki jo muči in zamača čaka odgovora v naših podeželskih društvih.

Krivič bi delali posamezniku in stanu, če ne bi priznali ogromne gnotne in moralne žrtve slovenskemu učiteljstvu, ki jih je doprineslo v raznih društvih po naših vaseh. Smatramo pa, da je za vsako uspešno in pozitivno delo avtokritičizem neobhodno potreben. V interesu stanu, posameznika in nadaljnega dela je, da kritično premostimo dosedanje delo in ali naj še hodimo po dosedanjih potih. Tako lahko rečemo, da je mnogo teh, sicer v idealizmu in dobri nameri utrošenih energij, zgrešilo svoj cilj. Mnogo

razočaranj in bridkih ur bi bilo prihranjenih, ako bi s širšim razgledom in jasnejšim kriterijem pregledali objektivne sile, ki dajejo našemu vaškemu življenju svojevrstno gospodarsko obeležje ter svojevrstno mesto v razporejenosti današnjih družbenih sil.

Politična opredeljenost je bila — žal — tu le prečesto odločujoč moment, ki je onemogočal skupne gospodarske in kulturne napore vaški zajednici. Učitelj je bil tu le prečesto up in nada raznih dnevnih političnih lisjakov in karieristov, ki često niso imeli s potrebami in zahtevami vaške zajednice nič drugega skupnega, kakor nabiranje glasov. Kulturna društva so bila pritegnjena v ta posel in z njimi učitelj. Kulturno društvo je zgrešilo svoj cilj, učitelju pa razočaranje ni izostalo. Kljub temu, da je drzna že sama misel o depolitizaciji učiteljskega stanu, s čimer bi izgubil stan osnovne državljanske pravice in se ponižal na stopnjo zločincev in bebecv, ki teh pravic nimajo, pa moramo odklanjati odločujoč vpliv dnevnih politike pri našem delu na vasi, ker onemogoča skupne in plodne napore vaškega živla in bitja, kakor to narekujeja čas in potreba.

Naše stremljenje mora za tem, da najdemo skupno bazo interesov in potreb vasi. Pri tem pa ne moremo ostati pri teatru in pevskega zboru, temveč moramo do korenin vaškega življenja, to se pravi, do gospodarskih in socialnih temeljev naše vasi. Le na ta način bomo lahko prišli iz ozke in enostrane perspektive gledanja na vaško in družbeno dogajanje in do uspešne revizije dosedanjega našega dela izven šole. To nam ne narekujejo samo zahteve in potrebe širokih plasti kmečkega prebivalstva, v čigar službi naj bomo, temveč v nič manjši meri naši lastni interesi in interesi celokupnega stanu.

Delo je sproženo. Kakor pot ni komoda in lagodna, bo pa uspeh neizbežen in utrošene energije bogato nagrajene. Medsebojna povezanost in koordinacija je pri tem delu neobhodno potrebna, ako naj vodi do jasnejših razgledov in skupnih spoznanj, plodnejšega dela v šoli in na vasi med mladino.

Nič naj nikogar ne oplašči pri delu, kajti gre za nova spoznanja in dejanja, ki nam jih narekujeja čas in poklic.

Martin Menčej.

Naš glas

Odnosi med šolo in vasio

Smatramo za dolžnost, še posebej opozoriti na predstoječa članka. Problemi, ki so omenjeni v prvem, še nikakor niso izčrpani in avtor tega namena tudi ni imel. Hotel je le v zgoljenih oblikah pokazati na ogromni kompleks vprašanj, ki stoje pred nami. Vsak stavek v članku je samostojen člen v verigi nalog, ki se pojavljajo pred učiteljskim pokretom in hkratu razčlenjujejo njegov podrobnejši program. Obenem tudi točno precizirajo izhodišče našega dela, ki je, poleg gospodarskega in socialnega raziskovanja vasi, sistematičen študij zgodovine. — V kolikor pušča avtor prvega članka odprto vprašanje izvenšolskega dela in konstatira samo njegove

kvarne posledice za učitelja, ga izpopolnjuje naslednji članek. Postavlja namreč problem izvenšolskega dela na popolnoma drugačno gledišče, kakor smo ga bili vajeni doslej. Naloga učiteljskega pokreta je, da ga s sistematičnim študijem vaškega življenja potrdi do vseh podrobnosti in precizira nove osnove za učiteljevo kulturno delo na podeželju.

Uredniški odbor.

Prva opazovanja

Ker nam je v našem spoznavanju vaškega življenja za resnične in stvarne rezultate, ne moremo začeti z delom pri posameznih delih ali panogah tega življenja, ampak moramo najprej njega dejstva in činitelje spoznati v njih

Ljotje Zupanc:

Teden učitelja Mihe Hopsase

»Učiteljski teden je takle: V ponedeljek spoved, v torek obhajilo, v sredo narodni praznik, v četrtek cerkveni praznik, v petek pouk, v soboto učiteljsko zborovanje...«

(Po nar. pesmi trubadurja iz 20. stol.)

Miha Hopsasa je učitelj na enorazredni šoli na vrhu svetega Birokracija. Ne veste, kje je vrh svetega Birokracija? Tamkaj, onkraj devetih hribov je. Deseti je, najvišji od vseh je. Daleč je do njega. Leta in leta potuješ pa še nisi tam.

Da, prav na vrhu tega visokega hriba so ponižni hribovci, ubogo in pobožno ljudstvo, po dolgem obotavljanju le postavili nizko bajtko. Na vhodna vrata so obesili tablo z velikimi črkami:

Š O L A.

In po treh letih vztrajnega moledovanja so dobili v šolo učitelja.

In ko je Miha Hopsasa z dekretom za klobukom vlek potlej svojega rojstva kosti po strmim hribu navzgor proti vrhu svetega Birokracija, je bil trikrat padel. Močno se je pobil po nosu. Še dobro, da trebuha skoro imel ni in da se je pri vsakem padcu z nosom prej zaril v zemljo kakor s trebuhom. Kajti pravijo, da si po trebuhu tepen samo na Turškem. No, in je tako prav. Naj se Miha Hopsasa le prepriča, da pri nas nismo na Turškem, eh! Brez nesreče pa vseeno ni šlo: padal je in padal in vsi gumbi na hlačah so mu odleteli. »Kaj?« je zamahnil v roko, »da bi se zdaj še za gumbi valil v dolino? Nak!« In je prijel hlače z obema rokama ter jih držal, da mu niso zlezle pod kolena. Atu županu pa je seveda samo prijazno pokimal v pozdrav. Ata župan je bil tudi tako zadovoljen. Imel je svitile štibale in vse gumbje na

Potlej si je skuhal čaja. »Hm, limone tudi nimam, se je spomnil. »Trgovina je onstran devetih hribov.« In je izpil kar takšen čaj.

Potlej je učil. Vse dopoldne. Ko je opoldne odzdravil petdesetim nagajivim škrtom, je brž naložil še nekaj polen v peč in potisnil na ogenj pisker z vodo. Močnik je bil brž kuhan. Pisakra ni umil. »Kaj bi to, je godrnjal, »saj bom jutri spet kuhal.«

Po jedi je malo posedel in si mel roke. »Ha, kako prijetno de človeku toplota. Oh, vse ljubo dopoldne me je zeblo. Pa, saj bo popoldne boljše, počasi se bo soba že ogrela, hja!« Ko pa je pogledal ob trinajsti uri venkaj, se je ustrašil. Nikjer nobenega otroka. Pa jih je bilo šestdeset vpisanih, da.

Tisti čas pa je že potrkalo na vrata. Vstopil je preplašen in prezebel otrok. Od nosa mu je visel smrkelj in si ga je kar z rokavom obrisal, ko se je spomnil, pred kom stoji.

»Tole so dali gospod župnik za vas!« mu je pomolil pismo in brž stekel venkaj.

In je bral potlej učitelj Miha Hopsasa v te-tem pismu, da je danes popoldne sveta izpoved, in da gospod duhovni sam ne more vsemu kaj, in da je otrok od sile veliko, in da so predpisi menda znani gospodu Hopsasi, hm, in da naj potemtakem izvoli popoldne inšpicirati otroke v cerkvi, da se ne bodo prepirali in prerivali in zmerjali in spovednika motili in si drug drugemu jezike kazali pred samo spovednico.

Pa je res šel. Seveda je šel, saj je poznal tiste predpise. Pa sploh, si je mislil, z zamero ni dobro hoditi po lepi domovini.

Nu, otrok je bilo res prida. Vse popoldne je trajala sveta izpoved. Pozno pod mrak je čepel učitelj Miha Hopsasa še vedno v mrzli cerkvi in se zavijal v tenki plašč. »Cerkev je mrzla, si je mislil. »Seveda, kdaj pa so še v cerkvah kurili peč, hja! Ampak, v šoli bi bilo le prijetneje. Tam je zdajle toplo, da.«

Ko je tako premišljeval in od mraza šklepetal z zobmi, je stopil pred njega iz spoved-

nice sam gospod župnik. Prijazno ga je potrepjal po ramenu. »Že dobro, Miha Hopsasa, je dejal. »Zdaj greste lahko domov. Ampak, jutri pa ne bo pouka v šoli. Sem že povedal otrokom. Jutri bo skupno šolarsko svetobhajilo.«

Premražen do kosti se je primajal Miha Hopsasa v šolo. Za večerjo je popil škodelico lipovega čaja. Kar takšnega spet, seveda. Pa debelačni kruh je prigrizoval zraven.

Drugo jutro so ga prebudili cerkveni zvonovi. K maši so vabili. »Sakra!« je zaklel Miha Hopsasa in skočil iz postelje. Kmalo bi zamudil. »No, z zajtrkom ne bo nič. Ne utegnem, je mrmral in skočil v hlače.

Maša je trajala dolgo. Se pravi, sama sveta maša ne. Ampak obhajila ni bilo konec. Kaj pa mislite, nad sto otrok!

Opoldne si je šele zakuril sobo. Zeblo ga je ko še nikoli.

»Hm, jutri je pa narodni praznik!« se je potlej domislil. In že je hitel v učilnico. Obesil je slike narodnih velikanov na tablo, jih okrasil za zastavicami in brž hitel v gozd še po smrečja, da ne bo manjkalo zelenja pri pomembnem slavlju.

Dobro se je upelhal s tem delom. »Da, da, je pričel sam sebi tožiti. »Če bi učil, bi bilo le boljše. Tako sem se pa na smrt utrudil.«

In se je utrujen zavalil na klop in je brez večerje zaspal.

V sredo je bil torej narodni praznik. Bila je maša. Vse je bilo v zastavah. Otroci so hoteli v cerkev. Po sveti maši pa v šolo, kjer je bila šolska slovesnost narodnega praznika. Zeblo jih je in so pol ure topotali z okovanimi čevlji po podu, da so si vsaj za silo ogreli premražene noge.

In ko je učitelj Hopsasa stopil pred tablo ter pričel z zanositim govorom, je bila ura že skoro deset. Potlej so bile še deklamacije, potlej je še napisal Baltkovi mami prošnjo, ker je njena kajža pogorela, potlej še svetoval Vranetovemu Jakatu, s čim naj odpravi nahod, potlej še brž — hopsasa — z računi k ati